

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.236.03
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001*

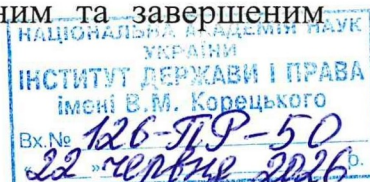
ВІДГУК

опонента – доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України Петришина Олександра Віталійовича на дисертацію у вигляді наукової доповіді (захист наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії) Кубка Андрія Євгеновича на тему: «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Дисертаційне дослідження Кубка А. Є. на тему «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)», його змістовне наповнення, належна аргументація положень, наукове обґрунтування та теоретична новизна дають підстави стверджувати, що здобувач здійснив достатньо глибоке на докторському рівні дослідження актуальної теоретико-методологічної та багатоаспектної проблеми сутності державних інтересів, закономірностей та тенденцій їх функціонування в публічному та приватному просторі, обґрунтував важливі та значимі для юридичної науки і практики висновки та рекомендації.

Застосування належного методологічного підходу та сукупності сучасних методів дослідження дало змогу дисертанту успішно вирішити поставлені науково-дослідницькі завдання, спираючись на понятійний арсенал теорії держави і права та суміжних юридичних дисциплін. Сукупно це дає змогу виснувати про відповідність дисертаційної роботи Кубка А. Є. основним вимогам та критеріям, які пред'являються до докторських дисертацій зі спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Дисертаційне дослідження у вигляді наукової доповіді та захисту наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії є цілісним та завершеним

науковим дослідженням, результатом самостійної творчої наукової роботи здобувача.

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження, що рецензується, присвячене загально-теоретичному аналізу проблеми державного інтересу як правової категорії у публічному та приватному праві, спирається на визначення його сутності, характерних ознак, місця та ролі в правовій системі суспільства, функціонування механізму його забезпечення у публічно-правових і приватно-правових відносинах, відповідальності держави у цьому процесі.

Загальнонауковий підхід актуалізує тему дисертаційного дослідження, яка зумовлена його спрямованістю на подолання певного онтологічного конфлікту і функціональної двозначності категорії «державного інтересу» у різних за призначенням правових сферах публічного і приватного простору, які водночас складають цілісну правову систему. Тема докторського дослідження також є актуальною з огляду на турбулентність та суперечливість чинників суспільного, політичного, економічного та передовсім воєнного характеру, під впливом яких сьогодні функціонує українська держава.

Питання сутності державного інтересу органічно пов'язане із станом та процесом, закономірностями та тенденціями реалізації функцій держави. Взаємозв'язок між цими категоріями є детермінованим. З одного боку, державні інтереси зумовлюють систему функцій держави, визначаючи, що державі необхідно захистити чи досягти, у яких напрямках або сферах політичного, економічного, соціального, культурного тощо життя вона має діяти. З іншого боку, функції держави спрямовані на забезпечення державних інтересів та реалізуються із врахуванням останніх. Кожен напрямок або вид державної діяльності спрямований на задоволення тієї чи іншої суспільної потреби, що реалізується за посередництвом відповідної компетенції державних органів, яка, у свою чергу, знаходить своє визначення в правових актах - публічного або приватного права.

Вирішення теоретико-методологічних проблем щодо науково-обґрунтованого розуміння державних інтересів і процесів їх забезпечення, вирішальною мірою впливає на розбудову і розвиток державного механізму, визначення повноважень державних інституцій, порядок їх здійснення, а також на застосування форм і методів їх реалізації та напрямів реформування діяльності органів державної влади, правової системи суспільства. Це зумовлює доктринальні розробки на рівні загальної теорії держави і права, які спираються на теоретичні дослідження конституційного, адміністративного, цивільного, трудового та інших галузей права.

Проблематика державного інтересу тісно пов'язана і безпосередньо впливає на функціонування інституту прав людини. Саме необхідність реалізації державного інтересу здатне спричинити застосування заходів щодо обмежень прав людини, а також втручання держави в сфері «неуправлінського» регулювання, особливо - приватного життя громадян. Теоретичні розробки і нормативне регулювання питань, пов'язаних із забезпеченням державних інтересів визначають, якими юридичними можливостями наділена держава для того, щоб обмежувати права і свободи громадян, якого масштабу і характеру можуть бути такі обмеження, в якому порядку вони повинні застосовуватись. Тут доречно послатися на доцільність так званого трьохступінчатого тесту, який використовується у практиці Європейського Суду з прав людини та, зокрема, Конституційного Суду України – обмеження повинні мати легітимну мету, бути пропорційними та встановлюватися лише на законодавчому рівні.

Зрештою, наукове дослідження проблем державного інтересу в праві набуває особливої актуальності у зв'язку із особливостями сучасного становища України під час дії воєнного стану, що вимагає ефективного забезпечення життєво важливих державних інтересів передовсім щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності і, відповідно, обумовлює необхідність глибокого теоретико-методологічного обґрунтування особливостей сучасних процесів державотворення і правотворення.

Актуальність дисертаційного дослідження пов'язана також із участю держави в юрисдикційній діяльності як на національному, так і міжнародному рівні щодо розгляду судових і арбітражних спорів з позицій забезпечення державного інтересу, а також при здійсненні правосуддя щодо діяльності державних органів і посадових осіб.

Тому проблема державного інтересу є нагальною, теоретично значущою та практично необхідною, що зумовлює доцільність даного дисертаційного дослідження та його важливе значення для теоретико-методологічного дискурсу в межах правової науки. Актуальність дисертаційного дослідження достатньо повно обґрунтовано у вступних частинах монографії та наукової доповіді. Автором належним чином проаналізовано сучасний рівень розробки даної тематики у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі, чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовані його мета і завдання, обґрунтована структура.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Ознайомлення з дисертаційною роботою Кубка А. Є. дає змогу зробити висновок, що вона є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому запропоновано новий підхід до вирішення важливої наукової проблеми – сутності та змісту державного інтересу як правової категорії у публічному та приватному праві, включаючи його природу, ознаки, місце в правовій системі, механізм його забезпечення у публічно-правовому і приватно-правовому просторі, у контексті відповідальності в механізмі забезпечення державних інтересів.

Викладення дисертаційного матеріалу є логічним і послідовним, положення дисертації науково обґрунтовані і системні. Робота характеризується логічною структурою побудови, внутрішньою узгодженістю та завершеністю, що забезпечує цілісність розкриття заявленої наукової проблематики.

Положення дисертаційного дослідження є переконливо аргументованими та ґрунтуються на комплексному аналізі сучасних теоретичних підходів до розуміння різних аспектів проблеми державного інтересу, а також широкого

кола матеріалів національної і міжнародної судової практики, законодавства і законопроектної роботи, зарубіжних доктринальних джерел. Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне і практичне значення, оскільки можуть бути використані в подальших науково-теоретичних дослідженнях, для удосконалення законодавства щодо реалізації державних інтересів та правозастосовної практики, в навчальному процесі під час викладання юридичних дисциплін.

Результати дослідження є достовірними завдяки всебічному і ґрунтовному використанню понятійно-категоріального наукового апарату, опрацюванню значного обсягу літературних джерел, в тому числі праць зарубіжних науковців. Повнота та об'єктивність отриманих результатів забезпечено послідовним використанням автором низки загальнонаукових і спеціальних методів.

Загальнонауковий діалектичний метод дав можливість дисертанту дослідити сутність інтересу як правової категорії у публічному і приватному праві, визначити взаємозв'язок державних інтересів із природою держави як їх носія, розкрити співвідношення і взаємодію державного інтересу з іншими категоріями інтересів – суспільними, відомчими інтересами тощо.

Історичний метод було використано здобувачем в ході дослідження генези інтересу як правової категорії та трансформації природи держави як суб'єкта державних інтересів.

За допомогою системно-структурного методу було розкрито особливості правового механізму забезпечення державного інтересу в публічному та приватному праві, завдання держави як носія державних інтересів.

Формально-юридичний метод отримав застосування у дослідженні головним чином в процесі аналізу функцій держави як носія інтересів та в ході визначення особливостей юридичної відповідальності в механізмі забезпечення державних інтересів.

Порівняльно-правовий метод використано дисертантом при дослідженні державного інтересу і механізму його забезпечення в контексті співвідношення національно-правових і міжнародно-правових підходів, а також для розкриття

співвідношення забезпечення державного інтересу в публічно-правових і приватно-правових відносинах.

Аналітичний метод було застосовано здобувачем в процесі дослідження проблематики функціонування механізму забезпечення державного інтересу в публічному і приватному праві в контексті питань принципів і обмежень застосування цього механізму.

Прогностичний метод дав змогу дисертанту дослідити тенденції розвитку законодавства у сфері забезпечення державних інтересів, напрямків вдосконалення реалізації юридичної відповідальності держави в механізмі забезпечення державних інтересів, а також запропонувати цікаві законотворчі пропозиції.

Науково-теоретичну основу дослідження складають наукові праці із загальної теорії держави і права, а також конституційного, адміністративного, цивільного, трудового, фінансового права, процесуальних галузей права, аналітичні роботи зарубіжних учених із проблем публічного, приватного, міжнародного права, історичні пам'ятки української державності та права, філософські праці в галузі юриспруденції.

Нормативну основу дослідження Кубка А. Є. становлять Конституція України, правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, акти міжнародних організацій та органів Європейського Союзу.

Емпіричну основу дослідження складає практична діяльність органів державної влади України, практика Конституційного Суду України і судів загальної юрисдикції України, рішення Європейського суду з прав людини, інших міжнародних судів, міжнародних арбітражів, іноземних судових установ, а також практика міжнародних організацій, включаючи установи Ради Європи та Європейського Союзу. В якості емпіричної бази були використані також матеріали законопроектних робіт.

Можна дійти обґрунтованого висновку, що дисертант продемонстрував належне для рівня докторського дослідження теоретико-методологічне розуміння і осмислення досить складної проблематики функціонування державних інтересів. Автор володіє сучасним науковим інструментарієм і здатністю до комплексного теоретико-правового аналізу наукових джерел, нормативних і судових документів, матеріалів правозастосовної практики.

Дисертант вміє систематизовано викладати наукові та практично значущі результати, аргументовано відстоювати свою позицію щодо різних аспектів досліджуваної в дисертаційній роботі тематики.

Кубко А. Є. у дисертаційному дослідженні забезпечив високий рівень обґрунтованості та достовірності сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій. Завдяки комплексному підходу до вивчення проблеми, застосуванню сучасних методів наукового пізнання та критичному аналізу опрацьованих джерел в дисертації автором було сформовано цілісний та аргументований підхід до досліджуваної теми. Методологічно виправданою, з урахуванням теми дисертаційного дослідження, є логіка послідовного викладення проблем сутності «інтересів» як узагальненої категорії, інтересів у праві, розкриття інтересів у сферах публічного та приватного права і всебічне розкриття специфіки державних інтересів.

Можна висловити переконання, що дисертаційне дослідження, характеризується науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю та відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій. Дисертант виявив здатність здійснювати самостійний науковий пошук та формулювати концептуальні ідеї, що мають теоретичну перспективу і здатні сприяти розвитку правової науки та юридичної практики.

Наукова новизна результатів дослідження. Спираючись на матеріали дослідження, зокрема монографії «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)», Київ, 2025, 472 с., наукової доповіді за темою дисертаційного дослідження, опублікованих наукових праць, можна стверджувати, що сформульовані дисертантом наукові

положення і висновки є самостійними і оригінальними та характеризуються науковою новизною. Таким чином робота Кубка А. Є. містить ряд важливих висновків, положень і рекомендацій, серед яких насамперед слід відзначити наступні:

1. Поняття державного інтересу як явища державно-правової дійсності, що має об'єктивну природу та відображає зв'язок потреб держави і суспільства з можливістю їх задоволення передовсім правовими засобами: державний інтерес – є правовою категорією, що відображає публічно визнану державою необхідність задоволення державних і суспільних потреб структурованими та релевантними правовими засобами. Водночас, інтерес як правова категорія має визначальне значення для функціонування усієї правової системи, окремих її елементів, оскільки є рушійним чинником формування та реалізації її основних елементів.

2. Запропоновано систему ознак державних інтересів, ґрунтуючись на розумінні сутності та завдань сучасної держави, особливостях функціонування правової системи України, характерною особливістю якої є на сучасному етапі інтегрованість у міжнародно-правові структури, включаючи міжнародно-правові зобов'язання, що формує специфічні умови реалізації державних інтересів.

3. Обґрунтовано сутність механізму забезпечення державних інтересів як багаторівневої системи нормативних правових засобів та способів послідовної реалізації й захисту державних інтересів за посередництвом сукупності державно-правових інституцій.

4. Доведено, що ефективне забезпечення державних інтересів вимагає дотримання як у публічному, так і в приватному просторі принципів права та використання юридичних засобів, до яких належать принцип врахування зовнішніх чинників, принцип пропорційності засобів забезпечення державних інтересів, принцип прогнозованості та ефективності засобів забезпечення державних інтересів.

5. Авторські поняття державного інтересу, публічних інтересів, а також потреб та мотивів. Слід відмітити запропоноване дисертантом поняття підстав відповідальності держави у зв'язку із забезпеченням державних інтересів. Підстави відповідальності держави можуть полягати у невжитті або у недостатньому вжитті заходів щодо ідентифікації державного інтересу, із визначення наявних чи потенційних загроз цьому інтересу або в незастосуванні чи в неналежному застосуванні правового механізму забезпечення державного інтересу.

6. Обґрунтовано розуміння юридичної відповідальності держави як необхідного елемента механізму визначення та реалізації державних інтересів.

7. Запропоновано для впровадження правовий механізм оцінки підзаконних актів для усунення ризиків невідповідності закону, державним інтересам. Такий механізм передбачає визначення факторів такого ризику, аналіз наслідків застосування, а також зупинку дії підзаконного акта.

8. Зазначено, що державний інтерес у публічному та приватному праві має забезпечуватися з урахуванням характеру й особливостей публічно-правової і приватно-правової сфери, що може бути реалізовано і захищено відповідно засобами галузей публічного і приватного права. Недостатнє врахування їх специфіки здатне спричинити зниження ефективності засобів забезпечення реалізації державних інтересів.

В дисертаційній роботі містяться також й низка інших важливих для розвитку правової теорії і юридичної практики висновків і рекомендацій.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Мета і завдання дослідження, визначені у дисертаційній роботі, послідовно розкриваються у її змісті, визначають логіку побудови її структури. Зроблені автором висновки у повній мірі відображають її наукову новизну. Матеріал дослідження викладено аргументовано та системно. Дисертаційна робота характеризується логічними вимогами щодо структури, яка відповідає поставленим дослідницьким завданням.

Наукова доповідь складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, змісту, вступу, де подано загальну характеристику дисертації, у тому числі наукову новизну докторської дисертації, узагальненого змісту основних авторських ідей та результатів п'яти розділів і 16 підрозділів монографії, висновків та додатків.

Монографія складається із вступу, п'яти розділів, які містять 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Зміст наукової доповіді відповідає змісту монографії «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)», а також публікаціям дисертанта.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані у дисертації теоретичні положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – для подальших теоретичних розробок проблем забезпечення державного інтересу в публічному та приватному праві, функціонування державного механізму і здійснення повноважень органами державної влади;

– *правотворчій діяльності* – для удосконалення законодавства щодо діяльності держави і реалізації повноважень державних органів, спрямованих на забезпечення державних інтересів та підвищення ефективності їх забезпечення;

– *навчальному процесі* – під час викладання курсів лекцій та розробки навчальних програм із дисципліни «Теорія держави і права», а також похідних від неї спеціальних курсів («Міжнародний захист прав людини», «Законодавчий процес та правотворчість»).

Цінним є те, що підготовлені автором рекомендації використані в роботі Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва (Лист № 82д9/9-2026/47181 від 04.03.2026) та в освітньому процесі Факультету права та міжнародних відносин Державного університету «Київський авіаційний інститут» (акт впровадження № 13/18 від 18.03.2026).

Повнота викладу наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі (монографії, науковій доповіді), рефераті та опублікованих працях.

Положення, висновки та пропозиції, сформульовані в докторській дисертації, відображено у 33 наукових публікаціях (із них 3 у співавторстві), серед яких 1 одноосібна монографія (за результатами її опублікування здійснюється захист наукових досягнень і підготовлено наукову доповідь), 18 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, 2 статті, опубліковані у наукових періодичних виданнях інших держав, 3 статті у співавторстві у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 1 розділ у колективній монографії, 7 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, та 1 праця, яка додатково відображає результати дисертації.

Результати дисертаційного дослідження відповідають поставленим дисертантом завданням і свідчать про досягнення мети. Дисертант сформував цілісну та завершену концепцію державного інтересу та механізму його забезпечення у публічному та приватному праві.

Поряд із зазначеними позитивними положеннями дисертаційної роботи, в ній містяться певні висновки та положення, що викликають **зауваження**.

Здобувач розвиває положення про взаємозв'язок об'єктивних і суб'єктивних сторін у природі інтересу (с. 74 монографії), а його основним структурним елементом вважає потребу, яку розглядає як об'єктивну необхідність особи в певних благах матеріального й нематеріального характеру (с. 78 монографії). Відтак виникає окреме питання про суб'єктивний елемент інтересу. Чи може у такому контексті інтерес існувати незалежно від його суб'єктивного усвідомлення? У всякому разі - це положення вимагає детальнішого аналізу й пояснення.

Висвітлюючи питання про державний інтерес в правозастосовній діяльності, дисертант звужує цю проблему лише до інституту обмежень приватних прав (с. 103 монографії). Проте очевидним є й те, що такі обмеження

можуть стосуватися не лише приватних прав, а й прав, які функціонують в публічному просторі.

Дисертант вважає, що інтерес має розглядатися у контексті того, що проблематика інтересів обумовлює напрями розвитку правових інститутів, їхнє функціонування, зміни і трансформації, що мають важливе значення для подальшого дослідження державних інтересів у праві (с. 46, 47 монографії). Водночас автор відзначає, що на формування правових норм та інститутів впливають й інші чинники - соціальні, економічні, ідеологічні, культурно-духовні чинники. Дисертант не розкриває чи діють ці чинники прямо або опосередковано через формування інтересів.

Недостатньо обґрунтованим є положення дисертаційного дослідження про те, що дії держави можуть розглядатися як неправомірні у випадках, коли для захисту державних інтересів використовуються правові засоби, які вже не відповідають відповідним потребам, що лежать в основі таких інтересів (с. 85 монографії). Такі дії держави мають розглядатися скоріше як неефективні, а не неправомірні, адже держава може використовувати лише наявні правові засоби.

Однією із ознак відповідальності держави дисертант називає універсальність (с. 370 монографії), зазначаючи при цьому, що дана ознака полягає в тому, що інститут відповідальності держави охоплює увесь спектр правових відносин – галузей як приватного, так і публічного права. Такий підхід не можна вважати виправданим, оскільки дисертант недостатньо розмежує відповідальність держави в сфері публічного і приватного права, хоча відповідальність держави в цих сферах має низку важливих особливостей.

Загальний висновок. Слід наголосити, що висловлені зауваження носять дискусійний характер, можуть бути предметом подальшого обговорення і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Кубка А. Є.

Щодо дотримання академічної доброчесності. Дисертація Кубка А. Є. на тему «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)» є самостійною, цілісною, завершеною працею.

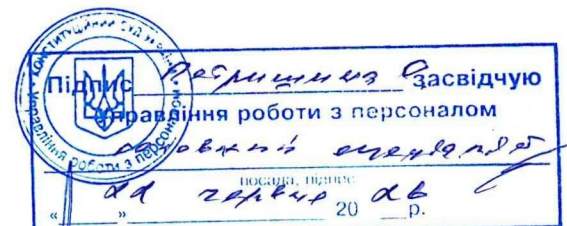
Робота містить науково обґрунтовані результати проведеного дослідження та висновки, які розв'язують важливі наукові завдання. Аналіз матеріалів дисертації та наукових публікацій Кубка А. Є. підтверджує дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності та відсутність ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Використання ідей, наукових результатів та текстів інших авторів має посилання на відповідні джерела. У працях, виконаних у співавторстві, визначений особистий внесок здобувача.

Актуальність, ступінь новизни, обґрунтованість та достовірність, наукова і практична значущість отриманих результатів, повнота їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також оформлення дисертаційної роботи відповідає вимогам пунктів 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, які висуваються до докторських дисертацій за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Висновок - дисертація у вигляді наукової доповіді (захист наукових досягнень, опублікованих у вигляді монографії) Кубка А. Є. на тему «Державний інтерес у публічному та приватному праві (теоретико-методологічне дослідження)» є завершеною творчою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу наукову проблему, яка має істотне значення для юридичної науки. Її автор – Кубко Андрій Євгенович – на підставі публічного захисту заслуговує на присвоєння йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України,
суддя Конституційного Суду України**

Олександр ПЕТРИШИН